

Βιβλιοκρισία

Γ. Πουκαμισά: Το Γεωπολιτισμικό Ανάπτυγμα των Ελλήνων

Βασίλη Μούτσογλου, Πρέσβη ε.τ.

Το βιβλίο δεν μπορεί να διαβαστεί μέσα στην περιρρέουσα κακοφωνία των ημερών. Προσευχηθείτε όλα αυτά να είναι μια κακότυχη στιγμή του Ελληνισμού, κλείστε ραδιόφωνα και τηλεοράσεις, εφημερίδες και κοινωνικά δίκτυα και μέσα στη σιωπή των αιώνων, γυρίστε τις σελίδες του πονήματος του κ. Πουκαμισά. Θα συμφωνήσουμε στα αναγκαία, όπως γράφει η προμετωπίδα του βιβλίου, η οποία ταυτόχρονα μας παρέχει την ελευθερία να διαφωνήσουμε στα αμφίβολα. Διαφωνούμε σε λίγα, και αυτό, ίσως επειδή έτσι το θέλησε ο συγγραφέας.

Ποιοι είμαστε; Ο συγγραφέας θεωρεί υποχρεωμένο τον εαυτό του να αναφέρει τη δημοφιλή φράση του Ισοκράτη «...και μάλλον Έλληνας καλείσθαι τους της παιδείσεως της ημετέρας...», βαθύς ων γνώστης της ιστορίας ωστόσο, σπεύδει να επισημάνει την ανάγκη να τοποθετηθεί στο ιστορικό πλαίσιο στο οποίο διατυπώθηκε.

Και βέβαια, η ήπια ισχύς, ελάχιστη σημασία έχει σε σύγκριση με την πολιτική ισχύ. Σωστά γράφει ο συγγραφέας ότι η πολιτική πολιτισμικής ισχύος έχει πεπερασμένη επήρεια. Τίποτα δεν μπορούσε να παραμείνει αν δεν το ήθελε ο κυρίαρχος για δικούς του λόγους. Λιμάνι μας και μοναδική βεβαιότητα για τη συνέχιση του Ελληνισμού, είναι το ελεύθερο και κυρίαρχο Ελληνικό κράτος το οποίο πρέπει να το διαφυλάξουμε ως κόρη οφθαλμού, αφού αποτελεί το μοναδικό θεμέλιο της εθνικής μας ύπαρξης. Δεν διαφωνεί ο συγγραφέας· ίσως δεν το υπογραμμίζει αρκετά, στο πνεύμα των καιρών.

Μιλούμε μια γλώσσα παρόμοια με αυτήν των αρχαίων, η μεταβίβαση της όμως δεν ήταν γραμμική, πέρασε από διάφορες φάσεις. Ζούμε στον ίδιο χώρο, αλλά το πραγματικό γεγονός ότι θεωρούμε τον εαυτό μας πνευματικό απόγονο των αρχαίων Ελλήνων, γίνεται δεκτό από όλους; Ορθώς ο συγγραφέας γράφει ότι η αναφορά του γεωπολιτισμικού ανύσματος της Ελλάδας αποκλειστικά στην αρχαιότητα είναι λανθασμένη. Ουσιαστικός διάδοχος της αρχαίας Ελλάδας ήταν οι Έλληνες της Μακεδονίας, οι οποίοι εξελλήνισαν και τμήματα αρχαίων λαών της Θράκης και της Ανατολίας που μαζί με τους Έλληνες των αποικιών αποτέλεσαν τον ελληνικό κορμό για δυο περίπου χιλιετίες.

Με τη Συνθήκη της Λοζάνης πράγματι επιβλήθηκε εθνοκάθαρση στην Ανατολική Θράκη και στην Ανατολία, όχι όμως στους «ελληνόφωνους και τουρκόφωνους» αλλά, σύμφωνα με την ορολογία της Λοζάνης, στους Έλληνες Ορθοδόξους των περιοχών αυτών ενώ εξαιρέθηκαν οι Έλληνες της Κωνσταντινούπολης χωρίς κανένα άλλο προσδιοριστικό παρά μόνο την εθνότητα τους ως Ελλήνων. Και ορθώς η προσπάθεια της Ελλάδας επικεντρώθηκε σε αυτούς

αφού τα πνευματικά θεμέλια της σύγχρονης Ελλάδας διαμορφώθηκαν από τον Ελληνισμό της διασποράς με πρωτεύουσα την Κωνσταντινούπολη.¹

Αυτός ο Ελληνισμός της Πόλης που υπό καθεστώς πρωτοφανούς δουλείας, χειρότερο τις περισσότερες φορές από τη δουλεία των προηγούμενων αιώνων, κατάφερε – με τη βοήθεια και του Ελληνικού κράτους - να κρατήσει ελληνικό και συνδεδεμένο με την Ελλάδα το Πατριαρχείο που κινδύνευσε με εκτουρκισμό τύπου *para-Eftim* μετά την απέλαση του Πατριάρχη Κωνσταντίνου Στ' το 1925, κάτι που δεν κατάφεραν ορισμένες εκκλησιαστικές οντότητες αργότερα.

Καθόσον αφορά της γεωπολιτικές θεωρίες που αναπτύχθηκαν τον περασμένο αιώνα, μερικές από αυτές είναι πλέον πεπερασμένες και έχουν μόνο ιστορικό ενδιαφέρον. Τη δεκαετία του 1970, εισάγεται από τον Δ. Κιτσίκη το μοντέλο της «Ενδιάμεσης Περιοχής» που καλύπτει τμήματα του Κεντρικού Χώρου (με την εξαίρεση της Γερμανίας–Πρωσίας και της βορειοανατολικής Κίνας που δεν συμπεριλαμβάνονται στην Ενδιάμεση Περιοχή), την Τουρκία, την Ελλάδα, τη Μέση Ανατολή, την Αραβική χερσόνησο και το Ιράν. Παρατηρείται ότι το μοντέλο του Κεντρικού Χώρου ήταν γεωπολιτικό, ενώ της Ενδιάμεσης Περιοχής, γεω-πολιτιστικό. Τα κριτήρια του διαχωρισμού, ως προς το αποτέλεσμα τους παρουσιάζουν ομοιότητες με αυτά της (αβάσιμης) θεωρίας του Huntington. Ο ρόλος τόσο του Κεντρικού Χώρου όσο και της Ενδιάμεσης Περιοχής θεωρήθηκε από τους εμπνευστές των θεωριών αυτών ως σημαντικών για την εξέταση της εξέλιξης της παγκόσμιας ιστορίας.²

Εξαιρετικά διαφωτιστική και ενδεδειγμένη η σκιαγράφηση των σχέσεων μας με τους συγγενικούς πολιτισμούς. Ο συγγραφέας φαίνεται να γνωρίζει ή να έχει μελετήσει καλά τις σχέσεις μας, αρχαίες και νεότερες, και την αντιμετώπιση της Ελλάδας από αυτούς. Ως προς την ανταγωνιστικότητα της Ιταλίας προς την Ελλάδα, όπως διπλωματικά το θέτει ο συγγραφέας, δυστυχώς και για άγνωστους λόγους, αυτή δεν περιορίζεται στο πρώτο τέταρτο του 20^{ου} αιώνα, για να θέσω, διπλωματικά και εγώ, τελεία εδώ.

Το θέμα «Η Ελλάδα στην Ευρώπη» αναλύεται με ακρίβεια. Σε ποια Ευρώπη; Και τελικά καταλήγουμε ότι η ένταξη μας σε αυτή είναι πολιτική και όχι πολιτισμική. Τη σημερινή ανίχνευση της θέσης της Ελλάδας, ο συγγραφέας παίρνει αποστάσεις από το εφήμερο, από τις μικρότητες της καθημερινής πολιτικής ζωής και προδιαγράφει μια πορεία που βασίζεται στο πολιτισμικό βάθος. Ωστόσο τα προβλήματα της Ελλάδας είναι δομικά και οι σχέσεις της με τους γείτονες εξαρτώνται από υλικά δεδομένα ισχύος και οικονομίας.

Μια από τις σημαντικότερες πτυχές του βιβλίου είναι ότι προκαλεί και προσκαλεί σε σκέψη. Είτε συμφωνεί κανείς, είτε διαφωνεί, το βιβλίο δεν αφήνει αδιάφορο τον συνειδητό αναγνώστη.

Μερικοί κρίνουν τα βιβλία από τον τίτλο τους και μάλιστα επικρίνουν τις λέξεις που χρησιμοποίησε ο συγγραφέας στον τίτλο. Από αυτήν την πλευρά θεωρώ

¹ Β. Μ.: Η Ελληνική Μεταβολή του 1821, Αθήνα, 2018

² Β. Μ.: Η Γεωγραφική Συνάρτηση στο Γεωπολιτικό Αίνιγμα, Αθήνα, 2019.

ότι η λέξη ανάπτυγμα του τίτλου του βιβλίου αυτού, εννοιολογικά και γραμματικά, είναι η πλέον κατάλληλη.